

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput VIII. De Sancti ad Dionysium Romanum de Luciano epistola,
hujusque occasione nonnulla adhuc de quibusdam Dionysii opinionibus
seu dogmatibus observantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

CAPUT VIII.

De Sancti ad Dionysium Romanum de Luciano epistola, huiusque occasione nonnulla adhuc de quibusdam Dionysii opinionibus seu dogmatibus observantur.

Sancti epistola de Luciano scripta:

Ex omnibus Dionysii epistolis, num. hujus Appendicis 93 recensitis, de quibus hic restabat tractandum, unicam huc de Luciano scriptam remisi. Hæc quidem et ad Dionysium Romanum, teste Eusebio, data est, et eodem libri septimi Historiæ Ecclesiasticæ capite nono, quo duæ de baptismo a Dionysio scriptæ memorantur epistolæ, a laudato Eusebio memoratur. Verum epocha, qua scripta sit, nec ex eo, quod ad Dionysium Romanum scripta sit, nec ex eo, quod eodem capite, quo duæ aliæ de baptismo epistolæ, memoratur ab Eusebio, definiri potest. Primum sic probò: Dionysius Romanus, ad quem epistola illa scripta asserit ab Eusebio, dubio procul, alius non est, quam Dionysius, de quo idem Eusebius, quartam Sancti de baptismo epistolam ab epistola de Luciano scripta hinc tractanda distinctam commemorans, paulo ante, capite nempe ejusdem libri septimo, ita scripsit: Quarta ejus (Dionysii Alexandrini) de baptismo epistola ad Dionysium scripta est, tunc quidem Romanæ urbis presbyterum, sed qui aliquanto post tempore ejusdem urbis episcopus est constitutus. Fuit ergo, uti ex his Eusebii verbis facile colliges, Dionysii de Luciano, qua de hic agimus, epistola vel ante vel postquam Dionysius Romanus ad supremam Ecclesiæ cathedram esset electus, conscripta.

hujusque epocha neque ex Dionysio Romano, cui scripta est,

A 107 Verum sive ante sive post illam Dionysii Romani promotionem scripta statuatur, nihil equidem ex eo, quod ad hunc scripta sit, pro determinanda ejus epocha sat certi ac definiti potest haberi. Fac enim eam, antequam Dionysius Romanus in Pontificem esset electus, esse scriptam: cum hic Sancti nostri fuerit equalis, indubieque ante annum 247, quo Dionysius Alexandrinus ad patriarchalem Egypti cathedram fuit electus, floruerit; ab anno autem 247 ad annum usque 259, quo Dionysius Romanus in Pontificem fuit assumptus, anni excurrant duodecim, sciri nequit, quo ex hisce annis dictam epistolam, si modo etiam citius scripta non fuerit, Dionysius exaravit. Quod si vero illam, cum Dionysius Romanus jam esset Pontifex, scriptam lubeat statuere, nec sic quidquam habebis, ut, quo determinato anno scripta sit, certo definias. Cum enim Dionysius Romanus anno 259 ad S. Petri cathedram fuerit promotus; ab hoc autem anno ad annum usque 263, quo Dionysius Alexandrinus, ut docuimus, e vivis excessit, anni excurrant, computato utroque extremo, nec plures nec pauciores quam septem, sciri iterum non potest, quo ex hisce annis de Luciano eam, qua de hic agimus, epistolam Sanctus scripsit.

nec aliunde comperta haberi potest.

C 108 Itaque quocumque modo res spectetur, nequit sane annus, quo ejusdem epistolæ debeat locari scriptio, definiri ex eo, quod ad Dionysium Romanum data sit. Dispiciamus modo, an hic definiri etiam nequeat ex eo, quod illa eodem libri septimi nono capite, quo duæ de baptismo a Dionysio scriptæ epistolæ, memoratur ab Eusebio. Eusebius, ut jam supra monui, uno eodemque capite plures subinde epistolæ, utut non uno eodemque tempore scriptas, commemorat, ut adeo ex eo, quod ea, qua de hic sermocinamur, epistola capite eodem, quo duæ aliæ, memoratur ab Eusebio, determinari annus, quo illa scripta sit, etiam non queat. Quod si porro de eodem argumento, seu de baptismo, de quo duæ aliæ epistolæ, quibuscum dicto capite memoratur ab Eusebio, exaratae sunt, foret conscripta, illius sane epocha, cum omnes omnino epistolæ, quas Dionysius vel de baptismo vel controversiæ de hoc exortæ occasione scripsit, ad annum 256 vel alterum e binis sequentibus spectent, jam prope haberetur comperta. Verum epistolam illam de Octobris Tomus II.

Luciano scriptam, dumtaxat asserit Eusebius, nec quidquam suppeditat, unde, an in illa baptismus, an res alia de Luciano scribendi materiem Sancto præbuerit, possis colligere, ut adeo ne quidem, an controversiæ, Stephanum inter et Cyprianum de baptismo exortæ, occasione scripta sit, habeatur compertum, ac proin, ut nihil inde quoque pro definienda præmemoratae epistolæ epocha possit haberi.

AUCTORE
C. B.

A 109 Utinam interim luculenter constaret, non tantum quibus de rebus potissimum in præmemorata ad Dionysium Romanum epistola, in qua forte etiam de baptismo nonnulla fuerint disputata, a Dionysio nostro, Alexandrino episcopo, actum fuerit; verum etiam, quid hic in singulis, quas de baptismo scripsit, epistolis docuerit! Ita sane, quod scitu foret non injucundum, certum exploratumque haberetur, quæ Sancto nostro de baptismi ab hæreticis collati valore sederit opinio; de qua quamvis in Commentario jam discussa, hic tamen occasione epistolæ ad Dionysium Romanum de Luciano scriptæ, in qua etiam a Sancto de baptismo forte fuerit tractatum, nonnulla adhuc, ut de ea quid queat statui certius, joverit disserere. Paragrapho Commentarii undecimo baptismum, ab hæreticis collatum, pro valido a Dionysio habitum fuisse, verosimillimum esse ostendi, viamque Hieronymum, qui Dionysium in Cypriani de rebaptizandis hæreticis dogma consensisse affirmat, cum doctrina illa conciliandi aperui, vel hac potissimum ratione ductus, quod ipsum Pepuzenorum seu Montanistarum baptismum, qui tamen indubie erat invalidus, a Dionysio pro valido habitum fuisse, Basilii epistola prima ad Amphilochoium can. 1 doceat. Mirum forte accidit nonnemini parumque credibile id, quod de Montanistarum baptismum, indubie licet invalido, per Dionysium tamen approbato, a Basilio asseritur. Ut adeo quo loco habendum sit hoc Basilii assertum, utque Hieronymum, ne a vero aberrare dicendus sit, ea via, quam paragrapho Commentarii proxime laudato inivi, necessario esse exponendum, appareat, Sancti nostri de hæreticorum baptismum doctrinam, simulque Basilii de hac asserta, nondum satis ibidem discussa, paulo accuratius hic expendo.

Forte in dicta epistola de baptismo fuit tractatum. Dionysii de hoc Sacramento,

E 110 Itaque Basilii epistola ad Amphilochoium proxime laudata can. primo sic scribit: Quod igitur ad Catharos pertinet, et prius dictum est, et recte admonuisti, uniuscujusque regionis morem sequi oportere: Quod ii, qui tunc de illis staturunt, in varias de ipsorum baptismate sententias abierint. Pepuzenorum autem baptismum nullam mihi habere rationem videtur, et miratus sum, quomodo hoc Dionysium, hominem canonum peritum, fugerit. Hæc Basilii, nonnullis interpositis, in eandem sententiam etiam sic scribens: Pepuzeni ergo sunt aperte hæretici; nam in Spiritum sanctum blasphemaverunt. Montano et Priscillæ Paracleti appellationem nefarie impudenterque attribuentes. Igitur sive quia hominibus Divinitatem attribuunt, condemnandi sunt, sive quia Spiritum sanctum afficiunt injuria, dum eum comparant cum hominibus; sic etiam suat æternæ condemnationi obnoxii, quod condonari non possit blasphemiam in Spiritum sanctum. Qua igitur ratione eorum baptismum admittatur; cum in Patrem et Filium et Montanum aut Priscillam baptizent? Non enim baptizati sunt, qui in ea, quæ nobis tradita non sunt, baptizati fuere. Quare etsi hoc Dionysium Magnum latuit, servanda nobis non est imitatio erroris. Itaque Basilii, a Dionysio, quamquam per errorem, Pepuzenorum seu Montanistarum baptismum pro valido habitum fuisse, non obscure indicans, simulque, ut quam immerito ita Dionysius senserit ostendat, causam adjungens, ob quam validus esse nequeat baptismus, a Montanistis seu Pepuzenis collatus.

a Pepuzenis collato, opinio proponitur ex Basilio.

F 111 Benedictini in recentiori sua anni 1750 Basilianorum Operum editione ad priorum textum huc jam transcriptum sic observant: Pugnat aperte Basilii cum Hieronymo. qui in libro de Scripturis ecclesiasticis testatur, Dionysium idem ac

hic et Hieronymus pugnant inter se, videri queunt;

AUCTORE
C. B.

Cyprianum de baptismo sensisse. Videtur hac in re major auctoritas Basilio attribuenda, quam Hieronymo. Plus operæ insumerat Basilius in ea re examinanda. Præterea cum illius testimonio congruit tota Dionysii agendi ratio, qui deprecatores se pro Asiaticis et Afris (apud Stephanum nempe, Romanum Pontificem) interposuit; nedum in eadem ac illi causa versaretur. Quin etiam suam ac decessorum suorum sententiam satis declaravit, cum hominem impio et blasphemæ pleno baptismo ab antecessoribus suis receptum, ante non ausus est baptizare, quam Xystum (vide, quæ in Commentario § proxime memorato dicta sunt) episcopum Romanum consulisset. Hæc laudati Benedictini, contendentes, Basilius hic cum Hieronymo pugnare. Et vero id non omnino immerito contendunt. Cum enim a Dionysio Pepuzenorum, qui erant hæretici, baptismum, ut ut certo (vide supra Basilius verba) invalidum, pro valido habitum fuisse, Basilius verbis mox recitatis testetur, ex hoc Sancti hujus testimonio recte colligitur, quodlibet sane baptisma, a quocumque sive hæretico sive orthodoxo collatum, cui ritus legitimus non deesset, ratum a Dionysio habitum fuisse. Jam vero cum in dogma, quo Cyprianus aliique plurimi Africani episcopi baptismum ab hæreticis collatum esse invalidum, ac proin, qui, a solis hæreticis baptizati, ad Ecclesiam accederent, rebaptizari debere contendebant, Dionysium consensisse, S. Hieronymus (vide Commentarium num. 110) aperte doceat, non omnino sane immerito cum hoc pugnare S. Basilius a laudatis Benedictinis assertur.

non ita tamen pugnant, quin aliqua ratione in concordiam queant adduci.

112 Attamen duo hi SS. Patres non ita inter se pugnant, seu invicem dissident, ut nulla ratione queant in concordiam adduci. Viam, qua id non incongrue fiat, quibus facile discet ex iis, quæ § 11 Commentarii protuli. Arbitratur est scilicet (vide dictum §) S. Dionysius, baptismum, quamvis a solis hæreticis collatum, pro valido esse habendum; cum vero Sanctus simul (adi iterum dictum §) rebaptizari posse a solis hæreticis baptizatos, hæcque in re quamlibet ecclesiam usui suo seu consuetudini esse relinquendam existimaret, eum in Cypriani, utpote hæreticos rebaptizari debere ac proin posse contendentes, dogma consensisse, asserere potuit Hieronymus, nec tamen aperte pugnare cum Basilio verbis supra recitatis prodeinde ea, ex quibus consequens est, a Dionysio baptismum, ad hæreticis ritu debito collatum, pro valido habitum fuisse. Itaque S. Basilius hic non ita indubie, ut contendunt laudati Benedictini, cum Hieronymo pugnat. Quod autem aient, Dionysium tunc, eum hominem, impio et blasphemæ pleno baptismo apud solos hæreticos initiatum, non ante novo baptismo, quam Xystum, Romanum Pontificem, consulisset, ablucere est ausus, sententiam suam, qua baptismum, a solis hæreticis collatum, pro valido habuerit, sufficienter declarasse; nec id undequaque certum, uti ex iis, quæ eodem iterum 11 Commentarii § dicta sunt, facile intelliges, nonnemini forte apparebit.

Dionysius in errore, quem circa baptismi reiterationem admisit, excusandus est,

115 Verum Dionysius declaravit ibi sufficienter, non declaravit suam de baptismo ab hæreticis collato sententiam, hunc equidem ab illo, quotiescumque ritu debito esset collatus, pro valido habitum fuisse, si ex eo, quod pro valido Pepuzenorum, teste Basilio, habuerit baptismum, indubitatum atque perspicuum; quamvis interim, uti in Commentario § jam sæpius nominato docui, cuiuslibet episcopo permittendum esse voluerit, ut libere pro ecclesiæ, cui præerat, consuetudine rebaptizaret vel non rebaptizaret, qui, a solis hæreticis baptizati, ad Ecclesiam accederent. Verum, inquires, si talis fuerit Dionysii doctrina, consequens est, ut insigniter circa primum maximeque ad salutem necessarium Sacramentum errarit. Fateor: Sanctus hic a vero certissime aberravit. Verum quid tum? Aberravit etiam S. Cyprianus, totaque fere cum eo Africana ecclesia, ut mirum nemini videri debeat, Dionysium in re, quæ nondum sua ætate tam clare, ut postea fuit,

esset definita, opinionem erroneam esse amplezum. D
Episcoporum torrente, idem cum Cypriano sententium, fuit abreptus, non quidem, ut omnem baptismum, ab hæreticis collatum, esse invalidum pronuntiaret, sed ut saltem eos, qui valide ab hæreticis baptizati essent, pro cujuslibet ecclesiæ consuetudine rebaptizari posse vel non posse assereret. Hinc is Sancti error, utpote sine gravi ratione non admissus, facile apud quemvis æquum rerum æstimatorem excusationem inveniet.

114 Ast, inquiet non nemo ulterius, Dionysius non tantum eorum, qui ab hæreticis valide baptizati essent, rebaptizationem licitam asseruit; verum etiam, quem sane errorem nemo excuset, Pepuzenorum seu Montanistarum baptismum, quamquam sine forma debita collatum, pro valido, teste S. Basilio, voluit haberi; unde consequi videtur, ut etiam baptismum, a quibuscumque hæreticis et quocumque modo collatum, validum esse existimari. Adhæc (vide iterum Commentarii § 11) baptismi defectum, ut apparet, per sacram Communionem suppliri posse putavit, quod sane etiam omni dubio procul est erroneum, ut adeo Dionysius non leve tantum erratum, quod facile excusationem inveniat, circa baptismum admisit. Ita, ut jam innui, contra Dionysium argui potest ulterius. Verum respondeo, posse non immerito, uti ex laudato Commentarii § 11 facile intelliges, E
vocari in dubium, an Dionysius revera baptismi defectum per sacram Communionem suppliri posse existimari. Quamvis enim (vide Sancti verba in Commentario num. 114 recitata) hominem illum jam dudum in Ecclesiam atque ad Sacramentorum participationem admissum, qui, cum se invalide impioque tantum et blasphemæ pleno baptismo baptizatum putaret, vero proque baptismo donari petierat, rebaptizari non ausus, diuturnam illi communionem ad id sufficere responderit, ita forte Sanctus potest intelligi, ut non quidem diuturnam communionem, veluti ad causam, qua homo ille a peccato originali expurgatus esset, sed tantum ad certum indicium, quod baptismum valide collato, a peccato originali expurgatus esset, satis esse voluerit.

113 Etenim Sanctus, ut apparet, pro parum credibili habuit, hominem, qui jam a longissimo tempore, ejurata hæres, in Ecclesiam atque ad sacram communionem frequenter fuisset admissus, valido nunquam antea baptismo fuisse initiatum. Colligendum id videtur ex eo, quod Sanctus loco supra citato apud Eusebium, ubi homini, qui rebaptizari petierat, diuturnam communionem ad id sufficere respondit, mox subiungat: Nam qui gratiarum actionem frequenter audierit, et cum ceteris responderit Amen; qui ad sacram Mensam astiterit, et manus ad suscipiendum sacrum cibum porrexit; qui illum exceperit; et Corporis et Sanguinis Domini nostri Jesu Christi particeps fuerit diutissime, eum ego de integro renovare non ausim. Quæ verba si, ut non nemini forte videbitur, expositionem Dionysii proxime applicatam non firment, hæcque scholis potius, quam historicæ veritati videatur accommodata, nihil quidem, quo eandem expositionem prolem, in medium amplius adducam; verum tunc equidem pro certo atque indubitato haberi non posse contendo, a Dionysio baptismi defectum per diuturnam communionem suppliri, fuisse existimatum. Atque ita quidem quid de altero, cujus Dionysius circa baptismum insinuat, errore statuendum putem, edocui. Quod vero jam pertinet ad illum, qui in Pepuzenorum seu Montanistarum baptismatis approbatione versatur, quique a Dionysio quodlibet baptisma, a quocumque, et quocumque modo collatum, pro valido habitum fuisse, suspicandi ansam præbet, respondeo, hanc postremam saltem erroris Dionysio objecti partem certam omnino non esse atque indubitatum, seu, quod idem est, compertum prorsus atque exploratum non haberi, a Dionysio quodlibet baptisma, a quibuscumque hæreticis et quocumque modo collatum, pro valido habitum fuisse.

116 Sane Benedictinis, qui recentiorum Basilianorum Operum anni 1750 editionem adornarunt, certum

omnique etiam, dubio insuper existente, an baptismi defectum

per sacram communionem suppliri posse existimari,

A tum id atque indubitatione minime apparuit. Etenim ad priorem Basilii locum num. 110 huc transcriptum sic observant: Etsi testatur Basilius, non rejectum a Dionysio fuisse baptismum Pepuzenorum, non tamen videtur existimasse, magnum illum Virum eadem indulgentia in alios hereticos usum fuisse. Miratur enim, cur tam liberaliter egerit cum Pepuzenis, utpote hereticis; quod profecto mirum ei visum non fuisset, si ipsos etiam Marcionitas et Valentinianos ab eo sine baptismo receptos credidisset. Quam ob rem Basilii sententia, de hereticorum scilicet baptismo a Dionysio approbato, paulo restrictius accipienda, quam vulgo accipitur. Constat illius de Pepuzenis sine baptismo receptis testimonium, atque ex hoc testimonio illud etiam colligi potest, quodlibet baptismum, modo ritus legitimus non deesset, ratum a Dionysio habitum fuisse. Sed Basilius ipse de solis Pepuzenis loquitur, et in hoc ipso canone Magni Dionysii erratum (sic enim appellat) in eo manifestum et ante oculos positum esse declarat, quod discesserit a sancta praeceptis canonibus regula, ut aliter heretici, aliter schismatici recipiantur. Credebat ergo opinatam illam regulam in aliis haeresibus a Dionysio observatam fuisse. Ita laudati Benedictini, apertissime sane indicantes, in ea sese opinione versari, ut existiment, a Dionysio non quodlibet baptismum, a quibuscumque hereticis et quocumque modo collatum pro valido habitum fuisse.

habuerit, excusatione in altero gravius errore, circa Pepuzenorum baptismum admissum, non caret,

B 117 Quod hic sese opinari significant Benedictini, id ipsum ego, quamvis rationes, quas afferunt, rem non evincant, pro verosimillimo habeo. Quis enim in animum inducat, ut Dionysium, virum eruditum fere omnium calculis doctrina non minus quam pietate praestantem, eximiumque aevi sui decus et ornamentum, ridicule adeo de primo maximeque necessario Sacramento sensisse existimet? Habet quidem Dionysius pro valido Pepuzenorum baptismum, qui tamen, ut Basilius verbis supra recitatis testatur, nullam omnino baptismi, utpote, ut ait, in nomine Patris et Filii et Montani aut Priscillae collati, rationem haberet. Verum, si Benedictini in posteriorem Basilii locum supra huc transcriptum recte annotent, Pepuzeni in baptizando Montanum aut Priscillam nominatum non appellaverunt, sed tantum per Spiritum sanctum, in cuius simul, uti et in Patris et Filii nomine baptizabant, Montanum aut Priscillam intellexerunt, ut Dionysius omni prorsus ratione, ob quam Pepuzenorum baptismum, utpote forma saltem exterius debita collatum, pro valido haberet, non caruerit, ac proin ut et error, in quem baptismum illud approbando lapsus est, excusari pariter mereatur. Ut sit, fatentur equidem, Dionysium, ut excusatione dignum, tum in approbando Pepuzenorum baptismum, tum in eorum, qui ab hereticis valide baptizati ad Ecclesiam accedunt, rebaptizatione admittenda ut licita vehementer errasse.

idem ipsum in eruditioribus nonnullis Sancti de SS. Trinitate loquendi formis,

C 118 Neque enim hic lubet subtilius philosophando seu potius, ut dicam, quod res est, inepte arguendo, sanctum Virum a manifestis, in quos prolapsus est, erroribus praestare immunem. Sic quippe non veritati historice studuisse, sed affectui potius videar indulsisse. Haec ratione ductus jam antea etiam Dionysium et in mulieribus, sexui suo consueta patientibus, a sacra Communione arceendis, et in Apocalypsi Joanni Apostolo abjudicanda certissime errasse, ingenue sum confessus: quavis interim sanctum Virum, uti etiam hic feci, absque ratione, ob quam excusandus sit, non errasse, una ostendimus. Imo veritatis studio malui cum Athanasio, quae Dionysius in sua ad Ammonium et Euphranorem epistola in speciem scripsit erronea, ipsimet Sancto, quam cum Rufino Arianis, qui epistolam illam corruperint, adscribere. Cum Dionysius, inquit in trium concilii Chalcedonensis capitulorum defensione pag. 449 Facundus Herimianensis episcopus, olim docuisset, facturam esse Filium Dei, neque natura proprium, sed extraneum ab essentia Patris, et quia idem Filius non erat, antequam

fieret, aliaque similia, quae in eodem Opere continentur, Athanasius, germanum specimen, et Catholicae doctrinae atque virtutis exemplum, ea constanter exceptit, et quamvis nostris auribus dura et ad excusandum difficilia, defendere non refugit. Athanasius, uti in Commentario docuimus, admisit quidem, Dionysium in sua ad Ammonium et Euphranorem epistola asseruisse, Dei Filium, quod sensu magis obvio videri poterat et re ipsa erat erroneum, rem factam esse et a Patre secundum substantiam alienum; verum haec Sanctum non eo animo, quo volebant Ariani, protulisse, rationeque non una eum orthodoxe admodum sensisse, ostendit. Huic ergo Athanasii agendi rationi inharens, Dionysium quidem in Commentario admisi non nihil esse crudius in sua ad Ammonium et Euphranorem epistola de Dei Filio locutum; verum eum simul orthodoxe admodum sensisse, ea posterioribus, quae sui purgandi ergo edidit, scriptis invicte, quantum opinor, probavi.

E 119 Hanc pariter viam inierunt eruditi post Athanasium non pauci. Hos inter etiam computandus venit eruditissimus Cardinalis Baronius, cujus proinde verba, cum ad excusandum Dionysii de secunda SS. Trinitatis Persona scribendi modum non parum etiam conducant, eorum quodammodo, quae eodem fine in Commentario disserui, complementi loco huc transcribo. Itaque die 17 Novembris in suis ad Martyrologium Romanum Notis de Sancto nostro sic scribit: De eodem Dionysio dubitatio alicui posset oriri, dum S. Augustinus (imo Gennadius, Massiliensis presbyter, uti nunc eruditus videtur) libro de Catholico dogmate cap. 5 eum appellat Fontem Arianorum et S. Basilius ad Maximum philosophum epist. 41 in eadem sententiam haec de eo: Est autem haec nostra de illo sententia: non omnia Viri hujus laudamus; sunt, quae prorsus etiam damnamus. Ipse propemodum (quantum nobis liquet) primus hominibus impietatis istius Arianismae, quae jam passim obstreperit, seminaria praebuit. Haec Basilius; qui tandem eundem excusans, haec subdit: Causam vero hujus non puto animi malitiam esse, sed quod vehementer cupit oblectari Sabellio. Soleo itaque illum similem aestimare plantatori cuiquam, qui recentis plantae correcturus aversionem, ita immoderate illam retorquet, ut a medio aberret, et in contrarium latus ramum abducat. Haec ille.

F 120 In eadem sententiam S. Athanasius adversus Arianos agens, pro Dionysio scripsit epistolam apologeticam; idemque in epistola de synodo Nicæna contra decreta Arianorum etiam addit, eundem Dionysium ea de re iudicio postulatum apud Dionysium, tunc Romanum Pontificem, scripsisse ad eundem egregiam apologiam, quo se immunem liberumque a quavis haeresi demonstraret. Id et Basilius ad Amphilochem de Spiritu sancto cap. 29. Hieronymus etiam de Scriptoribus Ecclesiasticis in Dionysio testatur, ipsum ad praedictum Romanum Pontificem scripsisse epistolam unam et libros quatuor. Nisi vereretur scholii mensuram excedere, plurimorum nobilium veterumque theologorum ejusdem generis exempla subnecterem, qui dum aliquam haeresim refellere conati sunt, in contrariam partem nimis valide rationes inflectentes, a rectitudine sincere fidei declinare visi sunt, licet iidem Catholicae fidei fuerint semper propugnatores acerrimi. Unum tantum non longe petiit, simileque huic, de Magno illo Gregorio Thaumaturgo, de quo hac agitur die, adducam exemplum. Sicut enim Dionysius laborans contra Sabellium visus est Arianis arma subministrasse; ita et ipse agens contra gentiles, conatus illis demonstrare, non esse plures Deos, et Christianos omnes nequaquam tres Deos colere, sed unum tantum; visus est aliquibus unam tantum constituisse in Divinitate Personam; sicque Sabellio parasse venenum: quod S. Basilius accurate notat et excusat scribens ad Neocæsarienses epist. 64, ut mirum sit profecto, eum non eadem

ut Baronius Athanasii exemplo in suis ad Martyrologium

ut Baronius Athanasii exemplo in suis ad Martyrologium

Romanum Annotationibus merito etiam contendit,

AUCTORE
C. B.

omnibusque
generatim er-
roribus pari-
ter obtinere
locum, ex
disputatis
satis liquet.

eadem erga Dionysium Alexandrinum benignitate
usum fuisse.

121 Ut ut sit, tum quæ verbis jam transcriptis
proferuntur a Baronio, tum ea, quæ nos in Com-
mentario protulimus, sufficere debent, ut Dionysius
in iis omnibus, quæ circa SS. Trinitatem erronea
in sua ad Annonium et Euphranorem epistola do-
cuisse visus est, facilem apud omnes æquos rerum
æstimatores excusationem inueniat. Quod vero gene-
ratim pertinet ad errores, quos Sanctus non tantum
admisit visus est; verum etiam reipsa admisit, ex-
cusari eum in his omnibus pariter mereri, ea, quæ
hoc præsentis capite et alibi in Commentario et in hac
Appendice disserui, satis superque ostendunt. Cele-
rum præter Opera, quæ jam, veluti a Dionysio
adornata, tum in Commentario, tum in hac Appen-
dice recensui, nulla amplius nominatim seu in specie
enumeranda supersunt; nec propterea tamen quis-

quam existimet, nulla præter ea, quæ in hujus de D
Dionysio Tractatus decursu memoravi, fuisse a
Dionysio Opera elucubrata. Etenim Eusebius sin-
gulis fere locis, quibus aliquot vel epistolas vel Opu-
scula, a Dionysio elaborata, recenset, plura adhuc
alia a Sancto elucubrata fuisse, adjungit. Sic, ut
ceteros locos, quibus id facit, omittam, lib. vii Histo-
riæ Ecclesiasticæ cap. 45, recensitis plurimis, quas
Sanctus scripsit, epistolis, mox addit: Alias quoque
complures ad diversos scripsit epistolas, ex quibus
quicumque illius Operum studiosi sunt amatores
(sunt autem etiamnum plurimi) multiplicent perci-
pere possunt utilitatem. Scripsit ergo Dionysius
præter eas, quas recensui, adhuc plurimas alias
epistolas, ex quibus, cum, ut ait Eusebius, multiplex
posset percipi utilitas, deplorandum sane est, eas in-
teruisse.

DE S. ROMANA VIRGINE MARTYRE

BELLOVACI IN GALLIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS.

J. B.

UB DIOCLE-
TIANO ET
MAXIMIANO.
S. Romanam
Bellovacii pas-
sam

Res Bellovacenses sub initium sæ-
culi decimi septimi Petrus Louve-
tus et Antonius Loiselus ex insti-
tuto scriptis persecuti sunt. Multa
illi de Bellovacensium antiquitate,
potentia, rebus bellicis. Gentis ca-
put Cesaromagum fuit, quod modo
a gentis nomine Bellovacum audit. Episcopatum ha-
bet antiquum Remensi metropoli suffraganeum, cujus
antistes comitis et Franciæ Paris (ut vocant) titulo
gaudet. Diocesim autem Bellovacensem ita descri-
bunt Novæ Galliæ Christianæ editores: Circum-
scribitur illa ad Septentrionem diocesisibus Ambia-
nensi ac Noviomensi; ad Orientem Suessionensi et
Silvanectensi, ad Meridiem Silvanectensi, Pari-
siensi et Rotomagensi; ad Occidentem Rotoma-
gensi. Christi fidem S. Lacinus martyr (data sunt
ejus Acta ad diem 8 Januarii) eo primus iniecit,
idemque primus Bellovacensium præsul fuisse a
multis creditur, dissentientibus aliis. Hunc imitata
S. Romana, relicta Urbe, sociabus aliquot comitata
in Gallias venit, parique martyrii desiderio accensa
apud Bellovacenses voti sui compos effecta est. Vitam
ejus, seu potius reliquiarum, præmissis martyrii
compendio, translationis historiam tom. II Spicilegii
editionis primæ pag. 677 prelo dedit Acherius, quam
a Nicolao de Boissy Congregationis Gallicanæ Cano-
nicorum Regularium in abbatiâ S. Quintini Bellova-
censis Priore accepit: unde et Louvetus multa de-
prompsit eorum, quæ de S. Romana in Antiquitatibus
Bellovacensibus retulit.

scriptor ano-
nymus

2 Vitæ hujus auctori, quisquis fuerit, non omnia,
imo pauca sive in ipso martyrio, sive ante illud gesta
innotuerunt: neque id mirum: qui enim Sanctæ
vivere temporibus, gestorunquæ ejus spectatores, te-
stesque esse poterunt, artati persecutionis instan-
tia, inquit num. 3, ordinem passionis ejus non
scripserunt, et posteri de ea, quæ non perspexer-
unt, scribere noluerunt, ne adinventores innota-
rum rerum æstimarentur, asserere dubitaverunt.
Quo illud factum est, ut antiquioribus ævæ Chri-
stianæ sæculis nulla fuerit ejus martyrio constituta so-
lemnis dies, quamquam illud Bellovacensibus abunde
foret exploratum. Quo autem tempore S. Romanæ
Vitæ litteris consignari, ipsamet auctor loco non
uno prodit. Capituli 2 (secundum partitionem nostram
initio sic loquitur: Nostris vero temporibus cum
comes Flandriensis Balduinus puerum Philippum,
Henrici regis filium, ad regni proveheret solium,
ipsamque pro eo disposeret regnum, civitas Belua-
censis suo destituta est antistite. Annuente igitur

supernæ pietatis æquitate, Guido decanus, custos-
que ecclesiæ S. Quintini Vermandensis, et archi-
diaconus Laudunensis, constitutus est a præfato
principe Bellovacensium episcopus. Num. vero 7
Guidonem hunc scribit annum integrum exsulsisse
jussu Philippi regis, cum is per seipsum moderandas
regni Gallici habenas suscepisset. Rursum num. 19
editum a S. Romana prope Argentolium prodigium
recensens, id sibi eorum, qui videre et affluere,
assertione comperit esse, testatur. Denique et in
Vitæ epilogo iis verbis utitur, ut Bellovacii scriptio-
nem suam, superstitie etiamnum Guidone episcopo,
absoluisse videatur.

5 Aimoinus lib. v, cap. 48 scribit, Philippum
Henrici regis filius nominis I majorem natu filium,
viventem et jubente patre, anno 1059 unctum esse
in regem; Henricum autem anno sequenti obiisse.
Regni autem administratio penes Balduinum sezen-
nio fuit, sub coquo Bellovacensem cathedram Guido
adiit anno 1065 vel sequenti: annus enim 1072
episcopatus ejus nomen fuit, ut habet ejus charta
apud Loiselum pag. 254 eodem anno data 15 Ka-
lend. Jul. Unde Novæ Galliæ Christianæ editores
Albericum et Sigebertum corrigendos monent, quo-
rum alter Guidonem anno 1066, alter proxime
sequenti benedictionis munus accepisse, asseruit.
Annos jam aliquot in episcopatu Guido exegerat, cum
post conditam exornatamque S. Quintini haud præ-
culla Bellovacensibus mœnibus ecclesiam anno 1075
sedem suam deserere coactus est: ad quam non re-
diit nisi anno 1074 vel sequenti, ut infra num. 27
dicitur. Horum itaque omnium cum anonymus Vitæ
S. Romanæ auctor meminert, non ante id temporis
scripsisse, necesse est: nec tamen (etsi id minus cer-
tum sit) post annum 1083 (vide finem num. 2) si
verum est, Guidonem hoc anno episcopatu cessisse,
et Chiniaci vitam monasticam amplectum biennio
fere post pie obiisse; ut ex Guiberto abbate B. Ma-
rix citati Galliæ Christianæ editores scribunt, a
quibus Louvetus aliquantulum discrepat. Quid vero
de anonymi fide censendum sit, ex dicendis num. 6
statui poterit.

4 Minus celebrem fuisse ante Guidonis ætatem
S. Romanæ memoriam num. 3 his verbis anonymus
aperit: Decreverunt majores nostri diem martyrii
ejus se non solemnitè celebrare, nec tamen passi
sunt omnino insolescere, scientes, quod martyrio
coronata Christi cohæres regnat in gloria. Unde
Guidonem episcopum in epilogo solemnitatis S. Ro-
manæ institutum amplificatoremque haud injuria
nuncupat. Indeque, opinor, antiquiorum martyrolo-
gorum

et Martyrolo-
gia quædam
recentiora
celebrant;